

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ МІСЬКВИКОНКОМ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

Матеріали V Міжнародної науково-теоретичної
Інтернет-конференції

МІСТО. КУЛЬТУРА. ЦИВІЛІЗАЦІЯ

Квітень 2015 р.

Харків – 2015

УДК [316.334.56:13.02:316.722](063)
ББК 87я431+71.4я431
М65

Редакційна колегія:

- В. Ф. Харченко – д. техн. н., проф., проректор з наукової роботи
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова;
В. В. Корженко – д. філос. н., зав. кафедри філософії і політології
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова;
Л. О. Радіонова – к. філос. н., доцент кафедри філософії і політології
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова;
О. Б. Зінчина – ст. викладач кафедри філософії і політології
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова

*Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного
університету міського господарства імені О. М. Бекетова
Протокол № 10 от 24 квітня 2015 р.*

Місто. Культура. Цивілізація: матеріали V міжнар. наук.-теор.
М65 інтернет-конф., Харків, квітень 2015 р. / Харків. нац. ун-т міськ.
госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова,
2015. – 230 с.

ISBN 978-966-695-366-0

Збірник містить матеріалам V Міжнародної науково-теоретичної Інтернет-конференції
«Місто. Культура. Цивілізація», що відбулася в квітні 2015 р. в Харківському національному
університету міського господарства імені О. М. Бекетова на базі кафедри філософії і політології.

УДК [316.334.56:13.02:316.722](063)

ББК 87я431+71.4я431

© Колектив авторів, 2015

© Харківський національний університет
міського господарства

культури», оскільки саме місто створило культуру і найвиразніше виявляє її сутність. «Факт, що всі великі культури – культури міські, – на думку О. Шпенглера, – є абсолютно визначальним і в повному своєму значенні так і не оцінений. ...Людина... градобудівнича істота. Ось справжній критерій "всесвітньої історії"... всесвітня історія – це історія міської людини. Народи, держави, політика і релігія, усі мистецтва, усі науки ґрунтуються на єдиному пра-феномені людського існування, на місті» [3, с. 551].

Не випадково, сучасне місто виступає одночасно «генератором» і «каталізатором» усіх цивілізаційних процесів й може бути зрозумілим через систему взаємодії культурного, соціального, економічного, політичного та управлінського чинників [1].

Для М. Хвильового європейський дух – це завжди особисте й особистість як самоцінність, тобто те, чого бракує людській душі в Україні [2, т. 1, с. 368–369]. Більшовизм знищує християнську церкву, проте, це не заважає Хвильовому помічати на костьолі годинник (оповідання «Арабески»), що напевне слугує орієнтиром європейського часу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабаєв В.М. Управління великим містом: теоретичні і прикладні аспекти: [монографія] / В.М. Бабаєв. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 306 с.
2. Хвильовий М. Твори: У 2-х т. / Микола Григорович Хвильовий; [упоряд. М.Г. Жулинського, П.І. Майданченка; передм. М.Г. Жулинського]. – К.: Дніпро, 1990.
3. Шпенглер О. Закат Західного світу; Очерки морфології світової історії. Полное издание в одном томе / Освальд Шпенглер: [Пер. с нем.]. – М.: «Изд-во АЛЬФА-КНИГА», 2010. – 1085 с.
4. Isen A.M. Positive affect as a source of human strength / A.M. Isen // L.G. Aspinwall & U.M. Staudinger (Eds.) A psychology of human strengths: Fundamental questions and future directions for a positive psychology. – Washington, DC: American Psychological Association, 2003. – P. 179–195.
5. Kasperski E. Świat człowieka. Wstęp do antropologii literatury / Edward Kasperski. – Pułtusk – Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor, 2006. – 496 s.

Король В. М.

Сумський державний університет, Україна

ЗАКЛАДИ ТРУДОВИХ РЕЗЕРВІВ У МІСТАХ УКРАЇНИ ЗА ДОБИ ВІДБУДОВИ: ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗМІЩЕННЯ (1943-1950 рр.)

Спроби реформування професійно-технічної освіти у незалежній Україні досі так чи інакше успіху не мали. Нові перетворення, що очікуються невдовзі, породжують зацікавленість минулим даної сфери. Особливу увагу зараз привертає період післякупаційного відновлення економіки, досвід якого дозволить уникнути старих помилок під час неминучої майбутньої відбудови господарства зруйнованих міст Східної України.

У вказану добу молоді робітничі кадри для стратегічних галузей промисловості і транспорту готувала система державних трудових резервів (ДТР). До складу цієї централізованої структури належали школи фабрично-заводського навчання (ФЗН), ремісничі училища (РУ) та ще кілька менш розповсюджених типів навчальних закладів. Учніський контингент системи ДТР формувався як з добровольців, так і шляхом примусових призовів.

Існує потреба проаналізувати географічні особливості функціонування досліджуваної структури в Україні. Загалом усі області УРСР за станом розвитку системи трудових резервів можна було поділити на три групи (для порівняння беремо кількісні дані піку розвитку мережі на початку 1948 р.):

1. Области з високою концентрацією навчальних закладів: Сталінська (Донецька), Ворошиловградська (Луганська), Дніпропетровська. У цих трьох найбільш індустріально розвинених областях разом було зосереджено 571 заклад (59,2% загальної кількості) [1, арк. 6].

2. Области із середньою концентрацією навчальних закладів: Запорізька, Київська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Харківська. Кожна з них налічувала 20-60 зазначених установ.

3. Области з низькою концентрацією навчальних закладів: решта переважно аграрних регіонів УРСР. Оскільки стратегічні галузі промисловості тут були нерозвинені, то й особливої потреби у системі ДТР не спостерігалось. Характерна чисельність мережі навчальних закладів – не більше 20 одиниць у кожній з цих областей [1, арк. 104-105].

Внаслідок нерівномірного розвитку промисловості і, зрештою, системи професійно-технічної підготовки різних частин УРСР склалася ситуація, коли значна частина мобілізованої до трудових резервів молоді з областей другої групи та абсолютна більшість призовників третьої спрямовувалась до навчальних закладів (передовсім, шкіл ФЗН) Донбасу і Кривбасу.

Часом в областях третьої групи навіть не було власних управлінь трудрезервів, і навчальні заклади підпорядковувалися відповідним органам сусідніх регіонів, що отримували статус міжобласних. Наприклад, Ізмаїльська область до 1948 р. мала два ремісничих училища (у Білгород-Дністровському та Килії) та одну школу мореплавного навчання (у Килії). З кінця 1948 р. мережа вже налічувала лише два РУ [2, арк. 2], для керування якими абсолютно недоцільно було утримувати місцевий адмініструючий орган. Тому вказані заклади були підпорядковані Одеському міжобласному управлінню трудових резервів. З аналогічних причин до 1950 р. на всю Західну Україну залишилися лише Львівське та Дрогобицьке міжобласні управління трудових резервів [3, арк. 124, 127].

Специфіка економіки окремих регіонів України, обумовлена наявністю цінних природних ресурсів, викликала локальне зосередження закладів трудових резервів певних видів та спеціалізацій у тих чи інших місцевостях. Так, у Донбасі зосереджувалися практично усі школи ФЗН та ремісничі училища вуглевидобувної спеціалізації, а з 1949 р. – гірничопромислові школи, гірничопромислові та спеціальні гірничотехнічні училища; на

території Бориславсько-Дрогобицького нафтового басейну діяла більшість шкіл ФЗН нафтовидобувної спеціалізації тощо.

Свої корективи щодо розміщення навчальних закладів вносила також структура транспортних потоків країни. У портових містах Півдня знаходилися усі школи мореплавного навчання, а також школи ФЗН і ремісничі училища морського флоту та суднобудівельної справи. Залізничні училища по всій Україні, як правило, відкривалися у містах з вузловими залізничними станціями.

Таким чином, розміщення і сам характер навчальних закладів системи ДТР однозначно залежали від рівня індустріального розвитку місцевості, наявності природних ресурсів та віддаленості транспортних вузлів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Центральний державний архів державних органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 4609, оп. 1, спр. 45, 135 арк.
2. ЦДАВО України, ф. 4609, оп. 1, спр. 75, 28 арк.
3. ЦДАВО України, ф. 4609, оп. 1, спр. 163, 158 арк.

Крива Л. М., аспірантка
*Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, Україна*

СТАТИСТИЧНІ ДАНІ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ПОВСЯКДЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ (90 РР. ХХ СТ. – ПОЧ. ХХІ СТ.)

Досліджуючи регіональну історію, важливо побачити історичні зміни на прикладі конкретних населених пунктів. Невід’ємними джерела в даному дослідженні будуть статистичні джерела, які дають можливість детально розглянути, проаналізувати та дослідити проблематику. В нашому випадку досліджуваними будуть статистичні джерела центрального регіону – Вінницької, Черкаської та Кіровоградської областей.

Дефіцит правдивої статистичної інформації в період СРСР викликав неабиякий інтерес до статистичних досліджень після здобуття Україною незалежності. Також зросла увага до питань науково-обґрунтованої публікації статистичних джерел. Продовжувався випуск раніше заснованих збірників, започаткувався випуск нових видань. Дані для щорічників здобувалися в результаті переписів, описів, різноманітних видів звітності.

Для істориків особливо цінним є багатопрофільне видання «Статистичний щорічник України», перший випуск якого був присвячений підсумкам 1994 року. Вагомість такого щорічника полягає в тому, що в ньому наводяться дані у порівнянні з попередніми роками, наведена статистична інформація як по районах, так і деяких міст, що є особливо корисною для дослідження змін, зокрема, в міських поселеннях.